

kulturna, politična in gospodarska vprašanja so pristojni drugi. Vendar pa tudi glede teh vprašanj Cerkev ne more in ne sme stati ob strani, saj gre vedno za človeka. Papež Janez Pavel II. je pred leti zapisal, da je človek pot Cerkev. Zato mora biti Cerkev navzoča in sodelovati povsod, kjer gre za človeka, seveda v mejah svojega poslanstva in svoje pristojnosti.

Za delovanje Cerkev v slovenskem narodu in za sodelovanje z vsemi ljudmi ne obstaja nobena statična, splošno veljavna formula. Gre za dinamično dogajanje in za iskanje vedno novih odgovorov na izzive časa v odgovornosti pred lastno vestjo, pred ljudmi, pred zgodovino in pred Bogom. Da je treba pri tem vedno znova razmišljati, kje je meja, da ne bi Cerkev zamudila svoje zgodovinske naloge ali pa, da ne bi presegala svojega področja in poslanstva, je nujna življenjska zakonitost. O tem se je treba tudi javno pogovarjati, pojasnjevati in utemeljevati. Edina želja je, da bi bil dialog vedno na dostojni stopnji kulture, da bi bilo pogovarjanje brez podtikanja in brez sumničenja, brez posploševanja in brez sprenevedanja, v vsej iskrenosti in poštenosti. Vse to pa je treba narediti že danes in ne šele jutri. Škoda je, da smo začeli šele danes in ne že včeraj.

Ciril
Zlobec,
pesnik

Zgodovina in etika nekega boja

Namesto vprašanja: *V dneh ob razglasitvi slovenske neodvisnosti in pozneje, med nekajdnevno vojno z JLA, sem, nekako po funkciji, tujim diplomatom in novinarjem spet in spet poskušal med drugim razložiti, kaj se z nami dogaja, zakaj nam je toliko do neodvisnosti, v čem smo morda drugačni od drugih ali pa je samo naša usoda drugačna. In prav v taka moja razmišljanja so tujci, večkrat, posredno ali neposredno, vdirali s prijazno skepsjo: – Pa saj vas je komaj dva milijona... In tako sem v tistih dneh na prošnjo italijanskega založnika napisal tudi kratko spremno besedo za knjigo o Slovencih v našem najnovejšem boju za neodvisnost (knjiga je v tem času izšla). V njem sem poskušal neslovenskemu bralcu dopovedati, kako in kaj je z nami Slovenci v sedanjih razmerah, kje in kakšne so morda zadrege, nesporazumi. To razmišljanje sem napisal v času, ko sem za Sodobnost pripravljaj pričujočo anketo. Morda tudi zato sodi vanjo...*

Teško je izraziti stvari, ki živijo bolj znotraj kot zunaj nas in se nam zdi, da jih siromašimo, ko jim poskušamo dati podobo, ki bi bila tudi za druge enako prepričljiva, kot so v nas samoumevni motivi zanje.

In tako se ta trenutek počutim kot slikar pred belim platnom: skozi lastne občutke, izkušnje in spoznanja upodobiti duha naroda, ki mu pripadam, in pri tem verjeti, da se pod takšno podobo lahko tudi podpišem: to je moj narod, to smo Slovenci.

Čemu ti miselni zapleti, se bo vsak pameten človek vprašal, narod je

pač narod, ima svojo zgodovino in predvsem po njej ga poznamo. Ne dvomno imamo tudi Slovenci svojo zgodovino, toda nas svet res po njej pozna? Italijanski bralec, vsaj standardni, mi bo gotovo pritrdil, da zavest o slovenski navzočnosti v Evropi ne vznemirja kaj dosti njegove politične radovednosti, čeprav je Slovenija njegov najbližji, severovzhodni sosed. Res je, vsak narod ima svojo zgodovino, toda skupno, evropsko, in širše, svetovno, ustvarjajo samo veliki narodi. Med njimi Slovenci nikoli nismo bili in tudi zdaj nismo. Po svoji notranji biti smo enaki vsem drugim, po svoji funkcionalnosti navzven pa najbrž povsem drugačni od drugih. Ne zaradi pesniškega egocentrizma, zaradi zaupanja v metaforo se zatekam po pomoč k samemu sebi, povzemam del neke svoje pesmi, v kateri skušam, na ravni ljubezenskega čustva, opozoriti prav na ta problem: na istost, ki je hkrati drugačnost:

... ne primerjaj istega z enakim,
dneva z dnevom ne primerjaj,
ne primerjaj ga z nočjo,
nikoli mene s tabo,
nikoli sebe z mano:
ljubezni z najino ljubeznijo
nikoli ne primerjaj.

In vendar je v naravi slehernega človeka, a tudi narodov, nacionalne in svetovne politike, da po svoji meri presojava druge, in samo to, kar je po naši meri, je normala, vse drugo je izjema, moteča prvina, če je ta izjema neprijetna.

Dne 25. junija se je mali dvomilijonski slovenski narod, po dolgih in brezuspešnih pogajanjih s političnimi strukturami drugih narodov v Jugoslaviji razglasil za samostojnega, ozemlje, ki ga že poldrugo tisočletje naseljuje, pa za svojo neodvisno in samostojno državo. Svet se je nasmehnil: čudaštvo malega naroda. Naslednje jutro je komaj rojeno državo napadla močna jugoslovanska armada, ki je do tistega trenutka bila deloma tudi slovenska. Svet bi tega posega vojne morda niti ne opazil, če:

se ne bi ves slovenski narod uprl; kolikor je bil oborožen, z orožjem, in kot celota, prav kot narod, z najvišjo možno indignacijo, ki je poseg vojske spremenila v vojno z atributom okupacije. In zgodilo se je tisto najbolj nepričakovano: zmagalo je ljudstvo.

Je bil ta konflikt s svojim rezultatom zgodovina? Ne slepimo se: za svet najprej medijski dogodek (ker se tisti trenutek ni dogajalo nič spektakularnejšega drugod na svetu), ki mu je sledil političen razmislek: Ali ni morda že v naravi slovenskega naroda, ki svoji maloštevilčnosti navkljub hoče biti samostojen in neodvisen, nekakšen casus belli a posteriori, neprijetnost, ki jo je treba obvladati, imeti pod nadzorom?

In zgodil se je drug paradoks: armada, ki ni hotela in mogla prenesti obsodbe, da je okupatorska, je napovedala popoln umik iz Slovenije. Ta poteza je presenetila veliko evropsko politiko, saj je v nasprotju s sleherno vojaško in vojno logiko, in nasprotju tudi z dejansko močjo jugoslovanske armade. V tej odločitvi je določena modrost: laže ji je bilo priznati vojaški poraz kot ne poskusiti oprati s sebe madeža, da se je dvignila proti svojemu ljudstvu. Kajti slovenski narod je ta odpor v trenutku občutil kot svoj pravi (analogno kot med leti 1941–1945) narodnoosvobodilni boj in svojo odloči-

tev zanj kot etično dejanje. Toda na Hrvaškem je ta armada neprikrito agresorska, okupatorska.

Čudno, najbrž paradoksalno za Evropo 1991.

Ne gre tajiti: slovenska evforija nad takim obratom je bila za trenutek popolna. Marsikateri tuji dopisnik je ob tej desetdnevni »slovenski« vojni in njenem izidu uporabil metaforo o Davidu in Goljatu. Nič manjša evforija ni zajela Slovence ob zavesti, da nas je »veliki« svet, pri katerem smo od decembrskega plebiscita naprej zaman moledovali za priznanje, prav v tej kratki vojni odkril kot narod, ki ima zanesljivo vizijo o sebi in voljo, da jo uresniči.

Toda medijska senzacija je mimo, veliki interes se je, na veliko žalost tamkajšnjih prebivalcev, premaknil na Hrvaško, kjer ni ne na eni ne na drugi strani nikakršnih razlogov za evforijo, ampak gre za vsesplošno tragedijo, ki je vsak dan večja in vse bolj absurдна.

Bojimo se, da je bilo evropsko zanimanje za slovenski primer kratkotrajno in da se zdaj spet dvigajo na površje stari obrazci, ko naj bi bil interes velikih obveza majhnih. V slovenski prostor, ki je bil še pred dnevi prepogonjen z optimističnim pričakovanjem, že vdira prvo razočaranje ob skoraj popolni, morda celo organizirani ekonomski gluhoti, ki prihaja tudi od naših najbližjih sosedov.

Mrzli veter nekakšne nove »realpolitik«, ki tokrat, izjemoma, prihaja z bogatega, demokratičnega, svobodnega Zahoda?

Kot da si Zahod v skrbi za svoje dobro počutje noče vzeti tistih pet minut časa za premislek o pravicah in aspiracijah naroda, ki ga ni mogoče primerjati s pojmom naroda nasploh, niti zamenjati s podobo kakega drugega, ki si je stoletja z orožjem pisal svojo zgodovino. Ne zmerom samo v obrambne namene, kot je usoda in edina možnost slovenskega naroda.

Vprašanje je praktično. Če bi si vzeli dovolj časa za razmislek, bi lahko bilo tudi teoretsko zanimivo. Samo zaradi površnosti drugih se majhni narodi zdimo v današnji Evropi neprijetni, morda celo nadležni: živeti pač hočemo kot narodi in odklanjamo kriterij številčnosti, ki bi dajal pravico drugim, da nas, z vidika svojih interesov, definirajo ali ne kot samostojne narode. Prepogosto in predolgo so nas obravnavali kot etnije, ki naj imajo toliko pravic, kolikor si jih navadno uspejo priboriti najbolj osveščene in dejavne manjšine in druge etnične skupnosti.

Ne gre za prevrednotenje kakšnega zgodovinskega statusa, za nas nacionalna zavest o sebi ni in ni bila nikoli vprašljiva, ob zadnjih dogodkih smo upali, da bo, tudi po umiritvi medijskega vojnega ognjemeta, spoznanje o tej resnici navdihovalo vsaj tisti del evropske politike, ki se ukvarja z našo usodo.

Z ne preveliko dozo cinizma bi lahko rekel: odnos do slovenskega naroda v tej preizkušnji je na praktični in simbolni ravni pomemben tudi za Zahod, za verodostojnost njegovih postulatov svobode, človekovih pravic in demokracije. Zahod nas je odkril, čeprav pozno, da smo resničen narod, ki je tudi s svojimi življenji pripravljen braniti svoje nacionalno dostojanstvo, svobodo in neodvisnost. Nikoli in nič od tega na škodo drugih. Temu odkritju, tako smo upali in pričakovali, bi moralo slediti priznanje. V nobenem primeru pa ne kazen, ne zaradi samega dejanja našega narodnoosvobodilnega boja, ki ni bil evropsko programiran in zato v določenem smislu zagotovo moteč, ampak kazen zato, ker si je to in takšno dejanje privoščil majhen narod.

Naj zveni še tako patetično: če bo, tudi po slovenskem primeru, spet prevladala misel, da politično majhni narodi le niso čisto zaresni narodi, bo to začetek korozije zaupanja, s kakršnim se ves osiromašeni evropski Vzhod zdaj ozira po tako imenovanem zahodnem modelu življenja.

Slovenci ne iščemo udobnih poti, smo pa ponosni na vse tisto, zaradi česar smo postali in ostali narod, čeprav so nam bili časi in razmere nenaklonjeni. O bistvu naše nacionalne eksistence, ki bo najbrž veljala tudi za prihodnje, sem že pred leti zapisal in zdaj ponavljam: »Naš geopolitični položaj je očitno tak, da v modernem svetu moramo, če se hočemo ohraniti kot narod, živeti odprto in hkrati strnjeno v sebi, kajti za nas sta enako smrtni tako zakrnelost kot razpršenost. *Biti moramo odprto jedro.*«

Takšna naj bi bila tudi naša pot v integrirano Evropo.

Ljubljana, 1. 8 – 1991

Triptih o slovenskem osamosvajanju

Dr. Boštjan
M. Zupančič,
pravnik

Vprašanje: *Ob starem rimskem reku Inter arma silent musae bi lahko rekli, da v takšnih razmerah tudi pravo nima posebne teže, puška si pač piše, vsaj do določene meje, svoje lastne zakone. Slovenija je v svojih pripravah na osamosvojitve sprejela vse zakone, ki so za takšno dejanje potrebni in predvideni. Zdaj smo stopili v obdobje, ko bomo najbrž morali veliko bolj kot doslej živeti iz sebe, iz samih*

sebe. Kako vidite neodvisno Slovenijo kot pravno državo v dejavnem pomenu besede? Sklepam namreč, da se tega statusa ne da v celoti prevzeti od drugod, saj najbrž sta, v svoji konkretni podobi, tako pravna država kot civilna družba vendarle odvisni tudi od gospodarskih, političnih, kulturnih in drugih razmer naroda...

*

1. PRAVO SAMO REFLEKTIRA POLITIKO

Da pravo in revolucija ne gresta skupaj, je hkrati res in neres. Res je zato, ker je bistvo prava v tem, da z največjo prisilo, Hobbes bi rekel »največjo vojno«, ustavi vse manjše prisile, vojne. V tem je tudi najgloblje moralno protislovje vsega pravnega. Kako bi namreč lahko govorili o pravni državi kot o nečem pravičnem, če pa njena pravičnost ne sloni na tem, kar na primer Aristotel imenuje pravičnost, ampak na nevtralizaciji enega zla s še večjim. Zato ni potrebe, da bi bili glede pravnosti države kaj prida sentimentalni.

To pa nikakor ne pomeni, da je dela manj. Gre namreč za to, da je demokracija določena obrt, ki jo je treba obvladati, in da je pravo ta obrt. Kar velja mutatis mutandis tudi za svobodo. Treba je pač obvladati detajle, treba je razumeti, da svoboda tiska ni zgolj sintagma v ustavi, ampak da se ta svoboda sprošča na vsakem koraku. V Svetu RTV je ves čas prisotno vprašanje, to vprašanje, ne vem pa koliko ljudi se ga zaveda. To je dediš-